

Naděje Kálefova, že mezi novoutrakvisty vzniknou spory, se nesplnila. Naopak nastala o prázdninách velkonočních jakási změna ve smýšlení Bratří. Seznali totiž, asi vlivem bratrské šlechty, že nečinili dobře, podceňující dosavadní jednání novoutrakvistů o náboženství a vzdalující se ho. Proto se nyní dostavili do Prahy senioři Jan Kálef z Mladé Boleslavě a Ondřej Štefan z Ivančic a s nimi i dva členové užší rady, Jan Javornický¹⁾ a Jakub Veliký,²⁾ a z ministrů Jiřík Strejc³⁾ a Izaiáš Cibulka.⁴⁾ Chtěli být přítomni, aby své šlechtě vyhověli a aby zabránili svojí přítomností, kdyby strany odporné Bratří „chtěli pozaplésti a v své sítky uvést.“ Ale nejen to. I taktika Bratří značně se změnila, což se jeví i v tom, že osobnost seniora Štefana vstupuje do popředí. Bratří chtějí patrně do jednání o náboženství sami zasáhnouti, aby mu ve svém smyslu dali určitý směr.

O tom svědčí již některé spisy, které Bratří k tomuto jednání předem připravili, aby je v komisi a sněmu předložili, — ač ovšem k tomu nedošlo.⁵⁾ Prvý takový spis jsou „Artikulové víry“⁶⁾ z r. 1524. Spis ten obsahuje vedle úvodu čtyři články a to: 1. O správě duchovních, 2. O kázání, 3. O svátostech a 4. O svátcích. Jsou to články usnesené⁷⁾ na sjezdu stavů pod obojí r. 1524., Bratřím vítané zvláště pro článek o Večeři Páně, o němž bude dále ještě řeč. Co Bratří připomenutím těchto článků obmyšleli, vysvítá z dodatku připojeného sen. Štefan m na konci těchto článků.⁸⁾ Píše: „Tento sněm ode všech stavů oblíbený a Jeho Milostí králem Českým stvrzený podle slov těchto připomenutých za dobrý a křesťanský usuzující, abychom se nezdáli nových věcí začínatelé býti, přijímáme a pro větší svornost a upokojení v království tomto i zemích příslušejících tyto artikule níže položené mezi námi stranou pod obojí,

¹⁾ Jan Javornický umřel r. 1588 v Brandýse n. Orli. Zřízen na kněžství r. 1549. *Jos. Fiedler*, *Todtenbuch der Geistlichkeit der böhm. Brüder*, str. 131.

²⁾ Jakub Veliký byl mnoho let duch. správcem v Týně n. Vlt. a potom v Horázdovicích. Umřel r. 1599. *Jos. Fiedler*, tamže, str. 293 a 294.

³⁾ Nar. 1536. Působil v Hranicích na Moravě. Zemřel 1599. Překladatel Kalvinových *Institutiones*. Viz *J. Jireček*, *Rukověť II.*, 249.

⁴⁾ Žák Blahoslavův a vitemberské akademie. Nar. před 1530. Zemřel 1582. V té době působil v Kralicích. Viz *J. Jireček*, *Rukověť I.*, 122.

⁵⁾ Spisy ty jsou uvedeny v XIV. díle *Bratr. arch.* rkp. f. 208—225.

⁶⁾ Nadpis zní: „Artikulové víry zavření a sepsání z jednomyslnosti od concilium království Českého všech stavů a markrabství Moravského, těch, kteří tělo a krev Pána Krista přijímají pod obojí způsobou, kteréž se stalo s povolením královským v Praze léta Páně 1524, a téhož léta vytištěni a vůbec vydáni. Nyní se pak podávají též straně k soudu a k ohledání, byli-li by křesťanští a hodni k držení čili nic. Léta 1565. Snad 75.“ Ibidem fol. 208—215. In margine rkp. jest poznámka rukou redaktora tohoto svazku Jana Eneáše: „Nastrojeno poří bylo, ale nedošlo.“ Datován je spis 1565, ale opraven na 1575.

⁷⁾ Usnesení ta viz v *Bartošově Kronice Pražské* str. 20—25 (vyd. *J. V. Šimák*).

⁸⁾ In margine f. 214 je připsáno rukou redaktora Eneáše: „to bylo rukou B. Štefana připsáno“. — Dodatek Štefanův je na fol. 214—215.

kterých se k konfesi Augšpurské a Bratské přiznáváme, nyní i na budoucí časy k sněmu předešlému připojujeme, i Jeho Mti. císařské za stvrzení jich žádáme.“

K tomu se připojuje druhý spis, sepsaný patrně právě k tomuto jednání a vzniklý v době velkonočních prázdnin: „Concilium národu a jazyku našeho českého“¹⁾ Spis ten se skládá ze dvou částí. S poukazem na sněm z r. 1575, na žádost stavů²⁾ a na odpověď císařovu³⁾ dí se tu v části první, jednající o náboženském základě a o vyznání víry: „Z těch příčin my na to osoby ode všech stavů zvolené a zřízené tyto artikule sme pilným soudem vyhledávali, a což nejstaršího a nejdůvodnějšího býti jsme našli, to i zapsali. Nejprve jsme sobě obnovili základy předků strany naší pod obojí a na tom se všichni jednosvorně snesli . . . , že je držeti, při nich státi chceme,“ — a jsou tři. První základ jest vzat M. Janem Husem z písma svatého, jenž jest: „Více sluší poslouchati Boha než lidí,“ že totiž „zákon Pána našeho Ježíše Krista dostatečný jest k zpravování církve rytěrující bez přičinění a přimíšení zákonův lidských.“ Druhý základ záleží ve čtyřech částkách Pražských artikulův. „Třetí základ náboženství jest starých předků našich tento: Jedno, kázání a učení Pána Jezu Krista. Druhé, ustavení a příklad skutkův jeho. Třetí, následování mistrovství církve svaté apoštolské.“ S tím vším se srovnává konfesse Augsburská a Bratrská. Protož „vyhejbažice se nesvornosti a činění zaměstknání bezpotřebného Jeho Milosti císařské . . . , obě dvě napřed oznámené confessi jako z jednoho gruntu slova Božího vzaté, libujeme a za obecné vyznání víry nás pod obojích slova Božího vzaté, libujeme a za obecné vyznání víry nás pod obojích jakožto České confessi míti chceme a vyhláshujeme.“ — K tomu se pojí druhá část: O vyzdvižení řádu. „Co se pak dotýče řádu, za dobré soudíme“, — tak se tu praví — „poněvadž Bratří mezi sebou jej mají, jakž nám na větším díle vědomé, ten také mezi sebou abychom zřídili a vyzdvihli, a to na způsob tento.“ Následuje pak vypsání církevního řádu,⁴⁾ jaký by měl v církvi české býti.

¹⁾ Ibidem rkp. f. 215—221: „Concilium národu a jazyku našeho Českého strany víry (řečené) pod obojí: takto se dítí má“. In margine jsou slova psaná rukou téhož písaře: „V pondělí po 1. neděli postní 21. Februarii.“

²⁾ „Žádali, aby . . . nás při tom náboženství pravém a starém, kteréž Pán Kristus vydati ráčil a apoštolé jemu vyučovali, a otcové svatí . . . až do mistra Jana Husi zachovávali, a my až dosavad v něm stojíme, . . . zanechati . . . ráčil.“

³⁾ „J. M. C. své milostivé, abychom o to rozmlouvali a se snaželi, dovolení učiniti ráčil.“

⁴⁾ Fol. 217—221. Návrh ten sestává zase ze dvou dílů. Předně se tu jedná o administrátorech a konsistoři, jež má býti vybrána z osob duchovních hodných, kteří by prvotně Kristu víru zachovávali, že se od základů víry naší a od slova Božího nikam neodchýlí. Těm aby byla dána moc, aby poroučeli všude po obcích a ustanovovali kněží s pomocí přítomné obce, též i děkany, neposlušné pak s úřadu ssazovali; každého roku visitovali, a nedostatek k nápravě přivedli; také aby ustanovovali spolu s obcí kostelníky (presbytery) dva, čtyři i 6, aby faráři byli k radě a ku pomoci, a aby byli strážci faráře svého. V druhé části se jedná o volencích

Za těmito spisy následuje třetí: „Sjednocení v pravém náboženství“¹⁾ výslovně navazující na dobu „při svatých Filipu a Jakubu“ 1575. Autorem je patrně senior Jan Kálef. V úvodu se říká, že „všickni obyvatelé království tohoto slavného jsme a k víře pod obojí podle ustanovení Pána našeho Ježíše Krista se přiznáváme,“ majíce za základ „tak jako i předkové naši život Pána našeho Ježíše Krista, zákon jeho a první církve apoštolské mistrovství“ jak to „v knihách řečených kon-

konsistoře. Ředitelé sněmu mají vybrati z urozených, obce, lidu i z kněžstva osoby pobožnější; ti pak mají voliti dvojnásobný počet kandidátů konsistoře a z těch mají býti vybrány osoby nejvhodnější. Ředitelé sněmu mají vzkládáním rukou potvrditi zvolené administrátory a ti zase členy konsistoře. Kněží ti pak žádnému jinému přísahou a slibem úřadu svého zavázání býti nemají. Na konec se pak stanoví, aby po 2 osobách zvolení byli ze všech tří stavů ti, k nimž by se konsistoř jako zástupcům sněmu utíkala v čas potřeby (tedy defensoři).

¹⁾ Ibidem fol. 221–225. Nadpis zní: „Ve jméno svatě a blahoslavené Trojice. Otce, Syna i Ducha svatého, Stvořitele, Vykupitele a Posvětitel, jednoho Pána Boha našeho. Amen. Léta 1575. Při svatých Filipu a Jakubu Apoštolicích Páně stalo se jest sjednocení v pravém náboženství křesťanském ode všech tří stavů strany pod obojí i těch, kteří jsou při Aušpurské i Bratrské konfesi v království Českém.“ — Jest to týž spis jako v čes. museu v Praze v rkp. II. H. 6., kdež však spis ten je v podobě patrně původnější, kratší, a má nadpis: „J a n K a l e p h“. Dvě slova ta jsou psána titulovým velkým písmem. Hned pak na to menším písmem je citován verš z písma: „Učiněnat jsou království všeho světa Pána našeho a Krista jeho a království bude na věky věkův.“ Následuje pak verš ten latinsky. Hned pak na téže straně a v patrně souvislosti následuje další text a sice je psán začátek opět velkým titulovým písmem: „Léta 1575. Poznámání artikulů k jednomyslnosti v svatém náboženství křesťanském učiněné od strany pod obojí, kteříž jsou při Augšpurské konfesi a Bratrské v království Českém.“ Ale kdežto v prvním širším spisu za tímto nadpisem následuje stručný úvod a pak teprve 20 společných artikulů, ve spisu původním, kratším, úvod schází, a následují hned artikule, ale jen 18., téměř totožné s oněmi ve spisu širším, jen schází článek týkající se svěcení kněžstva a článek jednající o poměru ke straně sub una a k císaři. — Spis užší byl asi původně od Kálefa sepsán a pak od jiných — snad do Štefana — doplněn některými poznámkami a dalšími dvěma články, jakož i opatřen úvodem, a v článku 3. a 16. i zkrácen, až nabyl podoby širší, jak je v Bratr. diariu. — Spis tomuto spisu předcházející v témže mus. rukopise II. H. 6.: „O d p o v ě d ě m, kteříž praví, že Bratři nemají řádně svěcených kněží“, je také v musejním sborníku IV. H. 8., jakož i v kapit. knihovně svatovítské ve Sborníku H. 32, o němž podává zprávu Jind. Škopecký ve Věst. kr. čes. spol. nauk 1904 II., v pojednání: „Sborník skladeb hlavně českobratrských“. A tu je zajímavé, že na konci této „Odpovědi“ jsou v rukopise IV. H. 8 slova: „J. K. Léta Páně 1572“, a hned pak dále na listě následujícím: „Tato knížka dopsána v pondělí velikonoční Léta Páně 1581.“ a v rukopise kapit. knihovny jsou slova: „Letha Páně 1572. Jan K. Tato knížka dopsána ve čtvrtek po svatém Vítězství lethy 1580.“ Načež ještě následuje latinsky výše zmíněný verš z písma. To vše zdálo by se nasvědčovat, že snad poznámka obdobná v rukopise II. H. 6. nad spisem „Léta 1575. Poznámání...“ nevztahuje se na tento spis následující, nýbrž na spis předcházející: „Odpověď těm, kteříž praví...“ Ale tomu odporuje způsob, jakým slova ta jsou psána v II. H. 6., kde jsou položena zřejmě jako nadpis. Ale ať je tomu jakkoli, autorství Kálefovo při spisu, o nějž nám jde, v Br. arch. XIV., fol. 221–225, zdá se jisté.

fesi Bratrské a Augšpurské světle vyznali jsme.“ A proto „stalo se jest sjednocení v pravém náboženství křesťanském ode všech tří stavů stran pod obojí i těch, kteří jsou při Aušpurské i Bratrské konfesi v království Českém“. To vysvětluje se blíže v 20 člancích, jež následují. Ve 3. článku se jedná o večeri Páně ve smyslu usnesení sněmovního z r. 1524 a jeho slovy. Ostatní články jednají o vzájemném poměru Bratří a stoupenců Augsburského vyznání, jak má na dále býti. Těmito 20 články patrně mělo býti poukázáno na společný základ v učení stoupenců obou vyznání¹⁾ a zvláště na společné zásady při večeri Páně dle sněmu z r. 1524,²⁾ „aby pak služebníci a kněží té každé konfesi mohli jinak ostříhati každý z nich formy a způsobu takového, kterýž jest podle té každé konfesi obecný a jim vědomý a známý“³⁾ Při tom však neměli obojí strany služebníci⁴⁾ k užívání svátostí posluchačů strany druhé připouštěti bez svědectví pastýře toho, pod jehož správu vlastně náleží. Na konec pak obě strany si vzájemně slibují, že chtějí ve všech církvích Kristových v království českém artikule ty zachovávat.⁵⁾

Tyto spisy byly připraveny od Bratří,⁶⁾ aby náboženské jednání ve sněmu bylo uvedeno ve směr jim příhodný. Je z nich zřejmo, jak si Bratří v ten čas představovali svůj poměr k novotrakvistům. Vzorem bylo jim Sandoměřské snesení, ale upravili je podle českých poměrů. Jich cílem je samostatná organizace bratrská vedle ostatní církve české a vzájemný bratrský poměr obou církví za plného uznání Augustany i Bratrské konfesse. Cíl jistě pěkný, — ale za těch poměrů i při nejlepší shodě zástupců obou stran naprosto nedosažitelný pro rozhodný odpor i vlády i katolické strany. Bratří naprosto nevěděli, jak nepříznivé byly tenkrát zájmy vládní všem takovým snahám.

V té době⁷⁾ chtěl do Prahy přijeti Jan starší z Žerotína, přední ochránce Bratří na Moravě.⁸⁾ Ale poněvadž tenkrát byl moravský sněm svolán do Olomouce, a on, jsa na sněmu tom poslem císařovým, nemohl do Čech jeti, poslal psaní Jindřichovi z Valdštejna v zájmu Bratří. Vyslovuje potěšení své a svých přátel z toho, že jednání sněmovní k tomu dospělo, aby jednáno bylo o víru a náboženství pod obojí, až by to mohlo býti i srovnáno. Nerad však je tomu, že „kon-

¹⁾ Článek 1.

²⁾ Článek 3.

³⁾ Článek 2.

⁴⁾ Článek 12.

⁵⁾ Za těmito třemi spisy následuje čtvrtý, svrchu zmíněná Confessio Bohemorum (viz str. 134) v rkp. fol. 226–227. Spis ten však nenáleží mezi ostatní tři, ač časově náleží do téže doby; jest to, jak ukázáno, koncept České konfesse a círk. řádu.

⁶⁾ Snad tenkrát byl sepsán seniorem Kálefem spis „Proč Bratří Čechové“ (viz str. 40. pozn. 5.).

⁷⁾ Br. diar., Sněmy 417–419.

⁸⁾ Jan z Žerotína, zemřel 28. února 1583.

fessí Bratrská, kteráž starší nežli Augšpurská jest“ a „ve všech hlavních a podstatných artikulích víry obecné křesťanské s konfessí Augšpurskou se srovnává“, čtena nebyla. Radí, aby všichni páni stavové ty obě konfesse, poněvadž sobě odporné nejsou, císaři podali a jednomyslně žádali, by císař učení toho pravého potvrdil¹⁾ a je osvobodil, „s doložením, že o to věrně s obojí strany pečovati chcete, aby na jich způsob sjednocení a srovnání všech stavů pod obojí státi se mohlo.“ „Což stane-li se, mám jistou naději, že J. M. C. toho V. Mtem. odepřítí neráči, nýbrž takové křesťanské srovnání a snešení schváliti, stvrditi a na budoucí časy, majíc obzvláštní zalíbení nad takovou V. Mti. jednosvornou jednomyslností, osvobodití ráci.“ „By pak i to V. M. (protivníci) umítali, že dvojího náboženství se držíme a podle dvojí konfessí víru svou vyznáváme, bude jim snadně odpověď dána moci býti, . . . žeť my, jsouce u víře jednomyslni, byt i strany ceremonií (poněvadž to i v církvi první bývalo) mezi námi jaký rozdíl byl, o to všechno, jsouce svatou láskou vespolek svázáni, se snéstí moci budeme.“ Při tom dodává, kdyby stavové jinak jednali, že bratrští stavové musili by sami se o své věci starati i s císařem o potřeby své a svých milých pánů a přátel jednati. — List ten, psaný v úplné shodě s radami a návrhy seniorů, byl z Ml. Boleslavě dodán pánu z Valdštejna, kterýž vzav jej do Prahy, předložil jej v komisi, dle všeho již v úterý 3. května. A tu vysloveno přání, že by pána z Žerotína rádi měli s sebou.

V týž den v úterý 3. května²⁾ senior Kálef setkal se s panem Kurcpachem a nemálo s ním rozmlouval o těch věcech, co se to nyní dítí má. P. Kurcpach se zamlouval, že chce pamatovati na Bratří, aby mohli při své konfessi i rádiích zůstávati.

Pan Albrecht Kamejcký, jediný bratrský člen v komisi, nemohl se dostaviti k času uloženému pro neduživost svou i manželky své. I napsal list Šebestianu Vřesovci a Janu Vratislavovi, by jej omluvili, a přiložil Bratrskou konfessi latinsky, německy i česky, žádaje, aby čtena byla dle předešlého zůstání.

20. Jak byla Česká konfesse v komisi upravena. (4.—7. května.)

Druhého dne ve středu 4. května sešla se komise v malostranské radnici, aby se znova věnovala úkolu svěřenému.

Stavové pod obojí v ten den³⁾ také v sněmu mezi sebou o náboženství rozmlouvali, nechťejíce z obecních artikulů, o nichž jednáno bylo, nic na místě postaviti, dokud by artikul o náboženství nebyl vyřízen.

¹⁾ Tato slova poukazují právě na totéž, co měl připraviti spis výše zmíněný „Sjednocení v pravém náboženství“. Str. 146 nsl.

²⁾ Br. diar., *Sněmy* IV., 419.

³⁾ Sixt, *Sněmy* IV., 331.

I přišli na to, že v zřízení zemském je mnoho artikulův o náboženství obsaženo. Byli proto zvoleni k doplnění komise dosavadní ještě tři členové, z pánů Karel Krajír z Krajku, z rytířstva Václav z Vřesovic, a jeden za města, aby artikule ty v zřízení zemském a sněmích vyhledali a jedny srovnali s druhými.

„Nemálo skormoučení“⁴⁾ byli Bratří, a zvláště i seniorové, pro nepřítomnost pana Albrechta Kamejckého, „že nic nebudeme věděti, co tam dělají a spisovati ti páni budou.“ I ujednali s panem Vlinským, aby panu Albrechtovi psal a jej jménem seniorů žádal, může-li jen jak, aby se předce vypravil a mezi ně přijel. Seniori patrně sledují nyní docela jinou taktiku než dříve.

Stavové novoutrakvističtí ochotně přišli vstříc v té věci Bratřím. Pan Kurcpach z komise, jež se právě v ten den sešla, napsal cedulku senioru Kálefovi, žádaje, aby Bratří někoho za sebe do komise na malostranskou radnici poslali s pacholetem, jež lístek ten doručilo, a to někoho, který by latině a německy uměl a stavům známý nebyl. I poradivše se, poslali hned B. Jiříka Strejce.⁵⁾ Když přišli do radnice, vyšel mu vstříc na síň pan Kurcpach a uvedl jej do komise, představuje jej, že jest jeho kazatelem.

Komise takto doplněná pracovala⁶⁾ pilně ve středu 4. května i ve čtvrtek 5. května a snad i následující dny. Podkladem⁷⁾ jim byl spis již před velkonocemi sepsaný a pak upravený a doplněný v době velkonoční pražskými členy komise k tomu zmocněnými. Spis ten byl nyní v komisi čten, a každému členu komise bylo volno přičiníti poznámky a opravy. A dle toho, co uznáno bylo za vhodné, bylo ve spisu tom opravováno a přepisováno, při čemž něco bylo bráno z Augsburské konfesse a něco z Bratrské. B. Jiřík při tom účinně spolupůsobil, aby „kde co nebezpečného a škodlivého viděl“, bylo vypuštěno, a co „užitečného“, doloženo, — až to bylo dokonáno.

Zvoleným stavům byli při tom všem sepisování⁸⁾ k pomoci zvláště Dr. Pavel Pressius, Dr. Thadeáš Hájek,⁹⁾ M. Petr Codicillus,⁷⁾ M. Václav Holub, kněz Jiřík Strejček

⁴⁾ Br. diar., *Sněmy* IV., 419.

⁵⁾ Viz str. 144, 3.

⁶⁾ Sixt, *Sněmy* IV., 331.

⁷⁾ Br. diar., *Sněmy* IV., 419.

⁸⁾ Sixt, *Sněmy* IV., 331. Tedy čtyři profesori a 4 kněží, mezi kterýmiž posledními na prvním místě B. Jiřík Strejček.

⁹⁾ *Jar. Vlček*, Dějiny lit. čes. I., 403 násl.

⁷⁾ M. Petr Codicillus z Tulechova, nar. 1533 v Sedlčanech, zemřel 26. října 1589 v Praze, byl 1573, 1583—1589 rektorem university. Latinský básník, profesor řečtiny, matematiky a astronomie, 1563—1589 vydavatel kalendáře. Roku 1585 vypustil z kalendáře na nátlak vládní svátek J. Husa. *J. Jireček*, *Rukověť* I., 359 až 362. Žák Melanchthonův, Bugenhagenův a Eberův. Viz str. 28, 3.

z Kvítkova, kněz Matěj Cetorazský, kněz Václav z Štěpánic, kněz Valentin Horčovský.¹⁾

Nebylo to bez potíží. Mezi²⁾ Pressiem, který obhajoval návrh sloužící za předlohu — patrně byl návrh ten ponejvíce jeho prací a jistě sepsán v jeho duchu —, a kazatelem páně Kurcpachovým, B. Jiřím Strejcem, byl někdy nemalý spor, tak že Pressius přichýliv se, pro Pána Boha prosil svého odpůrce, aby jemu vůbec přede všemi neodpíral, ale k němu přišel do jeho obydlí, a na čem se tu sami snesou, že on, Pressius, předloží to pánům volencům, a slibuje své hrdlo, že všickni za nimi půjdou.³⁾ A netoliko Pressiovi, ale i jiným těžký byl prý ten kazatel Jiřík Strejc. Pravili, že by čistě všecko spravili, ale on že jim to všecko boží.

Již při předmluvě⁴⁾ nastaly potíže. V předloze stálo, že „se zhošťujeme tímto svým vyznáním a potupujeme Ariány, Cvingliány, Kalviniány, Novokřtence i jiné všecky kacíře“.⁵⁾ B. Strejc však mírně upozornil pány, „že snad ne na tom se usaditi ráčili, aby jiné odsuzovali, zvláště nepřítomné; item jsou-li co vědomi učení Kalvínova, poněvadž je odsuzují? Ve všem-li je bludné? Item, že sluší se na to ohlídati, poněvadž se buď sami neb děti a přátelé jich tam někdy mezi ně dostati mohou, jakou sobě lásku a dobré jméno u nich vzdělají?“ Také dal jim na uvážení, „poněvadž jako o napravení jiných věcí v království tomto, tak také i učení literního pomýšlejší, nebudou-li jiní národové uraženi, aby nikdá k akademii pražské chuti neměli a ovšem svých dítek do ní neodesílali. A sumou⁶⁾: nečiní-li páni proti vlastnímu svědomí, více lidem nežli Bohu se zalíbiti chtějíce?“ To tak krátce pro svého pána — Kurcpacha — předložil, kterýž na to hrubě dotíral, že musejí kacíři jmenování býti.⁷⁾ Šíře potom, jsa od pana Jindřicha z Valdštejna k stolu pozván, to jemu ukázal, tak že pán tomu porozuměl, to u pana Kurcpacha i jiných obdržel, aby takový všetečný soud o jiných byl vymazán. I svolili se, aby vypustili Kalvína, a položili všecky, kteříž se s slovem božím nesrovnávají.

¹⁾ Jména těchto tří kněží shodují se s kněžskými jmenovanými na str. 125, 5, jen pojmenováním křesťanským, ale přes to se zdá, že jsou míněni titěž.

²⁾ Rkp. *Rozmlouvání* f. 334.

³⁾ Strejc, *Rozmlouvání*, f. 334: „Ale jakým úmyslem to činil, zjevné jest, že své chvály hledal.“

⁴⁾ Br. diar., *Sněmy* IV., 419, 420.

⁵⁾ *Rozmlouvání* f. 334 cituje ta slova takto: „A tímto svým vyznáním zhošťujeme se Arryanův, Sabellianův, Cvinglianův, Novokřtencův i jiných všech kacířův.“ — Ale patrně tam byli i Kalviniáni uvedeni, jak z řeči Strejcovy je zřejmo, a jak Br. diar., *Sněmy* IV., 419 uvádí. — *Rozmlouvání* uvádí slova Strejcova místy obšírněji.

⁶⁾ *Rozmlouvání* f. 334.

⁷⁾ Patrně chtěl to proto, že stavové pod obojí císaři slíbili, že chtějí kacíře ze sebe vymýtit, a katoličtí stavové na to velice naléhali.

Při II. článku — O Bohu — potíže činil český výraz pro ὁφιστάμενον, subsistens, na rozdíl od οὐσία, substantia. Po mnohém rozvažování přeloženo ὁφιστάμενον slovem bytelnost a οὐσία bytnost, asi dle návrhu p. Šebestiána Vřesovce.¹⁾

Při III. článku — O Trojici svaté — pozastavoval se p. Šebestián Vřesovec nad slovy, které do předlohy Pressius položil, že Pán Kristus po čtyřiceti dnech po svém z mrtvých vstání „viditelně podle těla“²⁾ na nebe jest vstoupil. Těm slovům tak se p. Šebestián na odpor postavil, že pro něho z konfesse musila býti vymazána a jen zůstalo: „Potom na nebesa vstoupil“.³⁾

Když k tomu přišlo,⁴⁾ aby byl spisován artikul o večeři Páně — XV. — tu všickni se obávali nejtěžších odporů. Protož to ráno, ježto toho nikdy nečinili, pan Vřesovec na místě jiných přítomných latinsky říkal zvláštní modlitbu a jiní všickni řekli: „Amen.“ Ale nebylo tuhé nesnáze, než o ta slova „in, sub, cum“. A když dlouho mezi sebou o tom rozmlouvali, a páni doktoři, i mistr Codicillus, chtěli, aby ty particulae zůstaly, a podali toho na jiné, tu opět kazatel páně Kurcpachův promluvil: „Aby prý toho J. M. páni povážili, oč jest tu činiti v těch slověch institutionis Pána Krista, že ne o to, co by bylo v tom, jako v nějaké nádobě, ani s tím, jako se sousedem, ale sám ten chléb a víno co jest, že jest tělem Kristovým.“⁵⁾ A protož že ten způsob mluvení nikoli dosti nečiní mínění Kristovu, ale vyprázdňuje pravý smysl o večeři Páně.“ Tu Codicillus nemoha toho vytrpěti, vkročil mu

¹⁾ *Bratr. arch.* XII. sv. f. 332. List Pressiův Ladislavu ml. z Lobkovic.

²⁾ S tím srv. spor Cratonův s Vřesovcem, str. 138, 2.

³⁾ *Br. arch.* XII. sv. f. 331. List Dr. Pressia panu Lad. ml. z Lobkovic.

⁴⁾ *Rozmlouvání* f. 335.

⁵⁾ Senior Mat. Červenka praví r. 1558 (*A. Gindely, Dekrety J. B.*, str. 195): „Odpíráme, by na večeři bylo tělo jeho podstatně, přirozeně a smyslně, ani by tu bylo živé, oslavené et indefinitum seu glorificatum... ale díme: chléb jest tělo Páně, víno krev posvátná, id est per analogiam vel significationem, repraesentationem, exhibitionem, čemuž někdy říkáme znamenání a svědčení... Za bludné máme držeti, že v chlébě neb pod chlébem neb s chlébem jest, to jest u nás od padesáti let repudiatum... Když takový chléb ad usum sacramentalem segregatus et consecratus jeden a víno pito bývá, by od zlých bylo, požívá se tělo a krev Kristova posvátně.“ — J. A. Komenský pak dříve v Ohlášení (*J. Müller* str. 127 a 128): „Ptáme se, kde ta jedinká obecní konfessí naše tak mluví? Že pod způsobem chleba jest tělo Páně a pod způsobem vína krev Páně? Nikdež. Augšpurská první to má v německém exempláři, v latinském nemá ani ta první. Jest zajisté ten způsob mluvení z papežstva vzatý..., totiž že by po posvěcení živlové (chléb a víno) mizeli, a toliko... způsob chleba a vína v očích zůstával. Ale poněvadž tak žádá obnovená církev nesmyslně, nýbrž všechny s apoštolem i po posvěcení chléb chlebem a víno vínem vyznávají; tou příčinou Fil. Melancton v druhé německé edici to slovo „unter der gestalt“ pod způsobem opustil, jako i otcové naši, když konfessí Českou... spisovali, společným svolením to vypustili, ačkoli při tom netoliko theologové a páni z strany konfessí Augšpurské, ale i mistři Pražští z strany husitské byli.“

v řeč řka: „To bude smysl Kalvínův.“¹⁾ Odpověděl on: „Byť pak byl jeho matky, že tu nic není činiti o učení Kalvínovo a jeho smysl, ale o učení a ustanovení Pána Krista. Jestliž pak Kalvín tak smyslil a sprostně při slovích Pána Krista zůstával, i kdo jest tak nepobožný, aby jej proto odsouditi měl?“ A dále řekl: „Také, páni milí, ráčili ste sami napřed zmínku učiniti o sněmu českém léta 1524 držaném, na kterémž sněmu veliká nesnáž o ta slova byla, — avšak potom takové mluvení za cizí a daleké od smyslu Pána Krista usoudili, a aby bez takových přídavek sprostně o Večeři Páně mluveno bylo, na tom se snesli.“²⁾ Proč tehdy raději starých předkův našich vyznání následovati nemáme?“ I opustili takové výrazy a jinak je formulovali.³⁾

V té asi době pracovala také komise zvolená 4. května,⁴⁾ sestávající z Karla Krajčře z Krajku, Václava z Vřesovic a jednoho městského poslance a rozšířená asi i o některé bohoslovce, aby sestavila ze starých sněmů a spisů doklady, že učení v České konfessi obsažené není učení nové nýbrž v Čechách ode dávna vyznávané a veřejně schválené. Není nic známo, kterak v komisi té bylo pracováno. Ale výsledkem její práce je „Veytah z Sněmův“ čili, jak spis ten zní v ko-

¹⁾ V letáku výše (str. 94) zmíněném, psaném 23. května 1575 z Prahy, *neznámý pisatel* těší se, že „die so Confessionis Augustanae sein“, se dohodli „mit denen, so man fratres Waldenses nennet“. Připojuje zajímavou poznámku, proč tito Bratři bývají pokládáni za Kalvinisty: „Darumb, dasz sie die Ascensionem Christi ad caelos herlich nach der schrift bekennen, und die verba Christi ohne zusatz der partickell oder worter in, cum, sub sacramentaliter oder de sacramento corporis vorstehenn.“ Tím se vysvětluje, proč právě o toto dvojí byl v této komisi takový spor. Pisatel onen vypráví: „Die Confessionisten lassenn die particulos oder worter in cum sub pane fallen, und cum Christus dicit hoc est corpus meum isque sit aeterna veritas, so seczenn sie den wortenn nichts zu, und bekennenn auf beiden theilen, dasz in dem nachtmall des Herrn, vera veri corporis praesentia et communicatio sey und besiegeltt werde“.

²⁾ Usnesení sněmovní z r. 1524 zní v art. 11 (Br. diar., *Sněmy* IV., 196): „Všeho vyměřování o svátosti těla a krve pána Krista podle zbytečných důmyslův užitečné jest zanechat, než zprosta podle ustanovení, nařízení a vysvědčení pána Krista aby se drželo a užívalo, nic nepřidávající ani ujímající, poněvadž jest chléb tělem svým a víno krví svou vysvědčiti a to k hodnému knězi i s lidem spolu přijímání pod obojí způsobou na památku smrti a dobrodiní svých ustanoviti a zůstaviti ráčil. Tak se věřiti i užívati toho k konci od Krista pána zmíněnému a vyměřenému má.“

³⁾ Pressius k tomuto XV. čl. České konfesse poznamenává ve svém listu k Lad. ml. z Lobkovic 10. října 1577 v XII. sv. *Br. arch.* f. 332 — a zdá se, že se to týká též jednání v této komisi: „že sem pravil, že Kristus Pán na poslední večeři vzav v své ruce chléb a lámaje jej, o něm vysvědčiti ráčil, že ten chléb jest jeho tělo řka: Totot jest tělo mé. Ale panu Václavovi to jest velice protivné ode mne bylo. Nebo on tak tomu chce, že tu v těch slovích Kristus Pán ne o posvátném chlebě, který lámal a podával, ale o svém těle to mluvíti a jistiti jest ráčil, že jest jeho tělo. I nemoha já té nové mně prve nikdá neslechané theologie rozuměti, musil sem za nejhanebnějšího Kalvinistu od něho odsouzen býti.“

⁴⁾ Viz str. 149.

nečné úpravě: „Patrní důvodové z starých sněmů“¹⁾ Ve spisu tom uvedeny jsou četné doklady, že jednotlivé články učení České konfesse, třeba ne slovně, ale smyslem již z dávna byly v Čechách v církvi pod obojí veřejně uznávány.

21. Nový plán Bratří. Bratrská konfesse čtena. Nový církevní řád. (8.—13. května.)

Zatím²⁾ pan Albrecht Kamejcký vskutku přijel do Prahy. I měli ho senioři k tomu, aby s některými pány volenci, rozmluvil a doporučil jim Bratrskou konfessi jako již od mnohých osvěcených mužů sprübovanou, — „aby odložice jiných věcí, ji přijali: že my s nimi také v jednotu hotovi jsme vstoupiti.“ Tím nastoupili Bratři pojednou cestu zcela jinou, než kterou se dosud brali. Pomýšlejí na jednotu s ostatními evangelickými stranami — čemuž dosud odpírali —, ale ovšem na základě Bratrské konfesse. Byla to myšlenka jistě dobrá, jen kdyby ji byli Bratři od počátku a důsledně sledovali, a kdyby se byla dala vskutku provésti. Jisto jest: senioři se novoutrakvistům značně přiblížili. Patrně bylo velikého významu, že senioři, místo aby z dálky jen přihlíželi, nyní v samý střed události vstoupili. Snad se to stalo také tím, že vlivem svým tu zasáhl senior Štefan.

Pan Kamejcký nerozuměl dobře, co senioři mínili, a jednal s panem Kurcpachem o to, že prý někteří páni a Bratři starší rádi by s pány volenci o některé věci rozmluvili a k tomu z prostředku svého osoby duchovní i světské vyslati míní, jen aby jim k tomu den a hodinu jmenovali. Pan Kurcpach promluvil o tom s panem Španovským a po B. Strejci pozval 7. května v sobotu večer Bratři do svého domu na neděli v 8 hodin, a když se to Bratřím v ten čas nehodilo, —

¹⁾ Opis současný v XIV. sv. *Br. arch.* fol. 93—99. — Také je otištěn v Obraně *M. Sam. Martinia* z Dražova 1636, str. 97 nsl., pod titulem: „Patrní důvodové z starých sněmů a z učení předků našich pod obojí v království českém z slova Božího sebrání, kteréžto zřetelně ukazují, že předkové naši o těch artikulech víry křesťanské tak jsou učili, smejšleli a věřili, jakž vyznání naše v sobě ukazuje“. — Latinský překlad je v *Arch. Vatik.*, Nunz. Germania, 72. ff. 330—338 (opis v zem. archivu král. čes.) pod titulem: „Apertae deductiones ex antiquis synodis et doctrina maiorum nostrorum sub utraque in regno Bohemiae, secundum verbum Dei collectae, quibus aperte ostenditur maiores nostros de illis articulis fidei christianae sic docuisse, sensisse et credidisse, quemadmodum confessio nostra ostendit“. — Toto různé znění nadpisu ukazuje, že Martinus má znění oficiální, jak bylo předloženo císaři, a brzy na to v překladě bylo zasláno do Říma. Bratr. archiv má asi formu starší, v jaké spis ten byl, než byl definitivně upraven pro císaře. — V *Sněmích* IV. je spis ten dle Bratr. archivu rozdělen podle kapitol České konfesse a umístěn pak na vhodných místech pod čarou.

²⁾ Br. diar., *Sněmy* IV., 420—422.

B. Kálef ujel již na Tuchoměřice a B. Štefan měl v touž 8. hodinu míti kázání u pana Karla z Krajku — na hodinu třetí po polední. A tak přišli 8. května v neděli odpo. o 3. hodině senior Štefan, pan Karel z Krajku, pan Jindřich z Bubna a B. Jiřík Strejc, převážně se přes řeku, do domu páně Kurcpachova. Pan Španovský, na rychlo pozván, také se dostavil. Tu teprve z oslovení páně Kurcpachova a Španovského Bratří shledali, jaké tu nedorozumění. Nechtějíce však, aby pan Kamejcký byl zlehčen, že jiné vyřídil mimo to, oč byl žádán, rozhodli se Bratří užiti příležitosti jim poskytnuté, by se s přítomnými pány z novoutrakvistů rozmluvili o některé věci, nechajíce stranou plán o sjednocení na základě Bratrské konfesse.

I mluvil B. Štefan jménem ostatních, dotazuje se, „k jakému cíli směřují páni s těmi artikuli, kteříž se v religii spisují, k tomu-li, aby to již potom ode všech jednotejně držáno a ostříháno bylo v království tomto od strany pod obojí, čili toliko aby to vydáno bylo kněžím a lidem na panstvích V. Mtí“, totiž stavů novoutrakvistických, kteří nemají služebníků jednomyslných, by se ti dle toho řídili. Pan Kurcpach odpověděl, že práce ta nesměruje k jinému, než „abychom my, což toho tu nařídíme, to v své uvozovali“ a vás zanechali při vašem. Pan Španovský pak se ohlásil, že by rád, „aby ti artikulové ne od jedněch toliko, ale ode všech pod obojí, kdož i k císaři chodili, podání byly s žádostí, by při nich byli zachováni, aby, kdyby císař se tázal: všichni-li jste za jedno? mohlo býti oznámeno, že všichni; avšak toho budete moci užiti, abyste předce zůstávali při svých řádích a konfessí.“ Pan Karel z Krajku a zvláště senior Štefan naproti tomu žádali: „Má-li býti jaké sjednocení a s V. Mtmi se spojení v žádosti a podání těch artikulů J. M. C., to musí se státi, abychom my vám a vy nám svědectví vydali, že sobě odporni nejsme. Vydáte-li svědectví tu v sněmu konfessí naší, i my se k vaší ohlásíme, a od J. M. žádati jednomyslně budeme, abychom již podle toho obojího zachováni byli.“ Také dodal, že „pánům Moravanům jakožto pánům sousedům ta věc také měla oznámena býti. Páni Moravané při oblaci kancionálu německého císaři dedikovaného žádajíce ochrany císařské, mají milostivou císařovu příповěď,¹⁾ že chce, pokudž se v pokoji, tak jakž až posavad se chovali, chovati budou, ruku svou nad nimi držeti, tak aby sobě neměli co slušně do císaře stěžovati. A oni hotovi prý by byli i českým stavům napomáhati“. Kurcpach i Španovský odvětili, že oba chtějí o to dbáti, by se císaři odpovědělo, že ve smyslu jeho povolení stavové vyhledávali učení nejstarší v království tomto a našli, že prve než v Němcích se kázalo v této zemi, čehož důvodem konfessí Bratrská, s níž i naše se srovnává; protož aby nás při tom milostivě zanechali a ochraňovati ráčil. Stran Moravanů p. Španovský

¹⁾ Naráží tu na slova císařova z roku 1566, jež pověděl o Bratřích, když mu na radu Cratonovu věnovali a deputaci předložili německé vydání svého zpěvníku. Srv. str. 18. pozn. 3.

poznamenal, že pán z Žerotína o tom psal a tento týden v Praze bude. „Tak dobře jim jako i sobě jednáme.“¹⁾

V pondělí na to 9. května²⁾ byly artikule v komisi čteny a schváleny.

Tu bylo³⁾ uvažováno mezi pány volenci, měla-li by čtena býti konfesse Bratrská. Někteří odpírali, že prý jest daremné meškání, a že na to nejsou osazeni, aby jiné konfesse rozsuzovali. Tak zvláště pan Vřesovec, ač se zdálo, jako by to dobrým úmyslem činil, řka, že ta konfesse prve dobré svědectví má od znamenitých mužů, pak Zelotinus, kancléř Sixt, Mikuláš od Černé růže z Nového města Pražského a s nimi i kazatelé. Ale s druhé strany rozhodně vystoupili zvláště pan Kurcpach,⁴⁾ pán z Valdštejna a Strejc: ti tuze na tom stáli, aby čtena byla, pravice, že to musí býti, má-li se společné sjednocení státi, aby sobě porozuměli. Pan Kurcpach doložil, že mu od mnohých let jejich konfesse a učení i řád jest známý. Pán z Valdštejna se přimluvil: „Milí páni, páni a přátelé naši z Bratří na tom se nemálo urazili, že jejich konfessí zjevně před sněmem čtena není. A já neumím pověděti, proč se toho nestalo, ježto víte, že jsme jim připověděli.“ A tak — asi jako předseda — závěrku učinil, aby čtena byla na zítří. Než se rozešli, rozmluvil pan Kurcpach s pány volenci, že by dobře bylo, aby tu někdo byl z správců bratrských, aby — bylo-li by kde na čem jaké zastavení — o tom zprávu dáti uměl. I povoleno k tomu, a k té věci zavolán B. Izaiáš Cibulka skrze B. Strejce.

Na zítří,⁵⁾ v úterý 10. května, čtena byla tudíž v komisi Bratrská konfesse. B. Izaiáš byl uveden jako jeden ze služebníků bratrských seniory vyslaný. Předmluva vynechána. Po přečtení prvního artikule, učiněn potaz na všechny, má-li kdo co k tomu říkati. Než nikdo se nehlásil. Po přečtení druhého článku stalo se totéž. Tu pan Šebestián Vřesovec ve smyslu dřívější své řeči obšírně mluvil, slavné svědectví konfessi Bratrské dáváje, a že není, co by v ní

¹⁾ Na zpáteční cestě děkoval B. Štefan panu Španovskému za ochranu, kterou jako podkomoří měst císařové v předešlých dnech poskytl Bratřím v Král. Hradci a v Mělníku, když někteří služeb od Bratří užívající veliké těžkosti, mučení i vězení snášeti měli, ale byli jim ochráněni. Španovský odpověděl, že to rád učinil a zná se tím povinen býti, ač administrátor naň císaři žaloval, že máje takové věci zastavovati, je fedruje. Však věda, že císař je pánem jeho milostivým jakž prve tak i nyní, a nic jej administrátor v nemilost neuvedl, na tom má dosti, a na administrátora a jemu podobné nic nedbá. Br. diar. v Sněmích IV., 422.

²⁾ Br. diar., Sněmy IV., 422. — Sixt, ib. 331. — Rozmlouvání fol. 335.

³⁾ Rozmlouvání f. 335. Zástupci měst nebyli tedy pro čtení Bratr. konfesse.

⁴⁾ B. Strejc mu dává svědectví: „Opravdově se od mnohých let staral, aby se sjednocení Bratří s Luteryány státi mohlo, a i tuto o to opravdově pečoval, mnoho rozmlouvání o to mívaje s Bratřimi, s Bratrem Pavlem, sobě od Bratří daným, i s tímto na ten čas kazatelem svým, item s B. Štěpánem, s B. Kálefem, kteříž jemu, jak by se to státi mohlo, ukazovali.“

⁵⁾ Rozmlouvání f. 335. — Br. diar., Sněmy IV., 422.

měl vytýkati. A že, pokud rozumí, z gruntu slova božího jest vzata. A doložil: „Poněvadž ji moji praeceptorové slavné paměti, D. Martin Luter a Filip Melanchthon, svědectvími svými schválili, nedej mi toho Pán Bůh, abych já nad ně moudřejší se ukazoval a něco tu chtěl opravovati. A já ji teď, hleďte, mám (— ukázal pánům knížku —), kterouž mi dal nějaký Jan Javornický, věru dobrý člověk. Ač jsou v ní některá slova nesrozumitelná a temná, ale já o to odporu vésti nechci.“¹⁾ Toho potvrdzovali i jiní, jako přítomní kazatelé, — kdyby prý nyní tak měli kázati, že by lid obecný tomu nemnoho rozuměl, ano i sami kněží prý mnohým slovům a termínům jejím nerozumějí. K té řeči se ozval B. Strejc, že neví, kterak by slova ta byla tak nesrozumitelná. „Že pak páni preláti za sebe i za jiné tak praví, já, kterýž sem touž konfessi nedjednou četl, o takových nesvětých slovích v ní nevím. Ale způsob mluvení prostý, obecný a právě český, slova vážná a starým Čechům, kteříž bývali lepší theologové než mnozí nynější, dobře obvyklá. Lid pak obecný že by tomu nevyrozumíval, proč jest to, jiného nevidím, než že není vyučen od svých správců. A že i správcové lidu nevyučují, odkud to jde? Že sami neumějí jsou, nečtou a učit se nechtí. A byť bylo slušné před V. Mtmi. pověděti, což všechněm známo jest, něčeho jiného pilněji jsou než čítání.“ A jiní za ním zjevně dokládali na hlas, že sou pilnější korbeltů a šenkýřek, a udělali z toho smích. A zatím četli konfessi přece až do konce i s těmi svědectvími. Po přečtení všichni ji vysvědčovali za pravou,²⁾ a na tom zavřeli, aby v předmluvě své soud a svědectví o Bratrské konfessi položili.

Téhož dne³⁾ přikročili k tomu, aby sepsali „nařízení nějaké strany konsistoře a řádu jejího“ — tedy nový církevní řád. Že pak páni pravili, že asi tomu tak dalece nerozumějí, zvolili k té věci osmičlenný výbor,⁴⁾ by na staroměstské radnici řád ten sepsali a pak jej před-

¹⁾ Br. Štefan (XIV. sv. Br. arch. f. 57, Sněmy IV., 422) poznamenává, že pan Šebestián z Vřesovic při tom některá slova o večeri Páně [předkládal, však s tím doložením, že toho v sněmu pro bouřku by nechtěl mluvit, než tu privatim. „Ta slova mu odporná byla z Augustína, že tělo Páně na jednom místě býti musí“.

²⁾ Kurzer Extract, Sněmy IV., 312: „befunden worden, dass sie (obě konfesse) wenig von einander wären und dissonierten, ausser etlicher ungewöhnlicher Worte, die einer Declaration bedurften.“ — Sixt, Sněmy IV., 331: „stalo se snešení, že se na větším díle v podstatných věcech s vyznáním strany pod obojí nevelmi dělí, krom že v některých místech jsou v ní nějaká neobyčejná slova, kteráž by bedlivějšího vysvětlení potřebovala. Však když konsistoř dobře a pořádnými, hodnými lidmi obnovena bude, že taková slova k křesťanskému snešení mezi nimi by přišla, k čemuž jsou se podávali i ti, kteříž jsou z prostředku jich přítomni byli, že by se o rozdíl slov nechtěli zastavovati a to vše že láskou křesťanskou bude moci snešeno býti.“ Podobně to líčí i Křištof Manlius (fol. 20b) a dokládá: „Potom pak ... poznali, že se daremně o to nesnadnili, a že ta nesvornost původ svůj vzala od někoho různice milujícího a strany odporné se přidávajícího.“ Míni tím nuncia.

³⁾ Sixt, Sněmy IV., 332. — Rozmlouvání f. 336.

⁴⁾ Rozmlouvání mluví o osmičlenném výboru, ale uvádí tuto uvedených sedm. U Sixta na místě D. Hájka je „Mistr Matěj, kancléř pražský“, tedy rektor

ložili zvolené komisi. Do tohoto výboru zvoleni Dr. Pressius, Dr. Hájek, Petr Codicillus, Jiří Strejc, kancléř Sixt, B. Izai a jeden z přítomných kazatelů. Ti pak sšedše se na zítří 11. května v staroměstské radnici, opět tu věc poručili Dru. Pressiovi, kancléři a Codicillovi. Ti vypracovavše, asi na základě článků již dříve sepsaných,¹⁾ nový církevní řád jako doplněk České konfesse, předložili jej na zítří 12. května²⁾ spolu s celým výborem pánům volencům v širší komisi ve velké koleji Karlově, a ti všichni k tomu přistoupili.

Nový tento církevní řád³⁾ sestává z 11 článků, mezi něž byly pojaty patrně články obsažené v prvním konceptu České konfesse. V krátkém úvodě se dí: „Nemůže žádné spravování, zvláště v církvi boží, bez dobrého řádu užitečné a trvanlivé býti. Protož administratores, mistři a kněží, ode všech tří stavův tohoto slavného království ... pod obojí ..., jakožto vždycky od starodávna bývalo, do konsistoře s vědomím J. M. C., jakožto krále českého, zvolení, ... takto se mají a budou povinni chovati a v tom držeti.“ Na to hned následuje 11 článků. I. Administratores a konsistoř slibují Kristu Pánu i všem stavům a obcem strany pod obojí dobrou víru zachovávat, a ti připovídají jimi se ve všem dobrém spravovati.⁴⁾ Konsistoř bude míti moc péči míti o všechny církve a obce strany pod obojí, kněze, pastýře, kaplany a faráře, kteří by skrze examen nalezení byli za hodné, s vkládáním rukou ustanovovati a potvrzovati, též také i děkany v krajích a hlavnějších městech. V každém kraji mají býti jako od starodávna menší konsistoře s děkanem v čele, dosazené [z] počtu kněžstva v kraji s výhradou konsistoře pražské. II. Konsistoř s administrátory má každého roku všecky obce a církve a zvláště v hlavnějších městech skrze delegáty navštěvovati, nedostatky k nápravě přivést, po případě celé konsistoři přednésti, a pokud třeba, opatření i s pomocí pánů defensorův. III. Po všech osadách, počnouc od Prahy, konsistoř ustanoví společně s osadou, kteréž by správce duchovní

Matěj Dvorský z Hájku. Oba Hájkové se tedy uvádějí někdy jako Dr. Hájek, i rektor Dvorský z Hájku i lékař Dr. Th. Hájek.

¹⁾ Viz nahoře str. 135.

²⁾ Rozmlouvání f. 336.

³⁾ XIV. sv. Bratr. arch. f. 100—104. — Sixt, Sněmy IV., 334—338. Také rkp. Jana Vokála, O náboženství pod obojím v Čechách, v Strahov. knihovně v Praze f. 111—117: „O řádu církevním, to jest o správě duchovní, jenž konsistoř slove, v straně anebo církvi pod obojí z víry tělo a krev Krista Pána přijímající“.

⁴⁾ Na tento závazek a slib administrátora a konsistoře stavům a stavů zase konsistoři v době po sepsání České konfesse klade důraz spis jednoho novoutrakvistického kněze či profesora akademie přimlouvající se u stavů, by o dosazení konsistoře všemožně stáli. Viz Sněmy IV., 202—206. Zvl. str. 204 a 205. — M. Petr Codicill. ve své Oraci z r. 1582 (Sněmy VI., 165—175) na konec dí: „Kdyby konsistoř nebyla tehdy od V. Mtí odložena, nepřišlo by k těm mandátům a J. Mt. byl by V. Mtem dal ... jinou odpověď.“ To zdá se nasvědčovati, že Kodocill se jmenovaným spisem z r. 1575 (ve Sněmích IV., 202—206) souhlasil, a — byl jeho autorem.

byl podán, *curatores ecclesiae*, dva, čtyři nebo jich šest, muže pobožné, aby správci svému k pomoci dáni byli pro zachování kázně i v případných věcech. IV. Konsistoř má kněžstvo spravovati, aby zůstávali v zdravém učení a šlechetném životě, a rozepře a nevole mezi nimi přátelsky pokojiti aneb prostředkem práva rozeznati. V. Konsistoři přísluší manželské soudnictví; v obtížnějších případech za porady rektora a jiných doktorův. Od tohoto soudu pražské konsistoře, jakožto vrchního práva duchovního v tomto království, dle dosavadních zvyků a sněmovních usnesení nemá býti žádného odvolání nikam k žádnému právu. VI. Konsistoř má, ve sporech věroučných mezi kněžími roztržitostem brániti, a po případě i za pomoci rektora spory ty rozhodovati. Vzpurné bude moci konsistoř z sebe vyloučiti a jako ratolest uschlou od církve pod obojí odtíti. VII. Ku právu duchovnímu má každý, byv obelán neb pohnán, státi, i stavové i poddaní. Defensoři mají proti vzpurným dopomáhati k vykonání práva. VIII. Kněží budou míti moc o vlastních svých statcích kšaftovati. Jich dítky mají býti svobodné. IX. Kollátor a obce volí si své duchovní správce a děkany, konsistoř je dosazuje. Němečtí kněží musí napřed konsistoři za hodné býti uznáni a přijati. Faráři mají zůstatí ve své osadě, leč by je konsistoř z důležitých příčin jinam dosadila. X. Konsistoř má vydávati agendy a řády církevní pro své duchovenstvo, mladým kněžím, kaplanům, farářům a děkanům. XI. Konsistoř s rektorem a radou jeho dovoluje spisy k tisku.

Z tohoto obsahu je zřejmo, že stavové vskutku byli toho dbalí, aby v církvi své zřídili pevný řád, a aby tak odpomohli mnohým nedostatkům a škodám zaviněným právě tím že dosud neměli a míti nesměli svého vlastního církevního řádu. Všemmu tomu mohlo býti nyní rázem odpomoženo. Sami se své strany učinili, co mohli. Záleželo na tom, aby císař svolil k provedení toho všeho.

Ovšem, aby se tak nestalo, a aby císař svolení nedal, v tom směru potichu, ale velice úsilně pracovala v téže již době strana katolická. Téhož dne 12. května¹⁾ jednal španělský vyslanec o tom s císařem, byv o to žádán arcibiskupem a předními českými pány, kteří ho o to prosili v přesvědčení, že podobné služby měly často dobrý výsledek.

22. Česká konfesse stavům pod obojí čtena. Návrh formule stran Bratří. (13. květen.)

Ve středu,²⁾ 11. května, čteny byly v malostranské radnici v komisi zvolené ze stavů sepsané již články České konfesse a také schváleny. Usneseno, aby příští pátek po nanebevstoupení Páně konfesse

¹⁾ *Dopis vyslancův* králi španělskému ze dne 26. května 1575. Opis v zem. archivu.

²⁾ Sixt, *Sněmy* IV., 332. — *Rozmlouvání* f. 336.

ta byla čtena u větším shromáždění stavů, a aby povolali též některých pánů z Bratří.

Zatím v den nanebevstoupení, ve čtvrtek 12. května, přibyli do Prahy pan Diviš Slavata a pan Jan z Žerotína, který přijel od sněmu moravského s komisí k císaři.¹⁾ Pan Slavata psal ještě večer toho dne panu Karlu z Krajku, že zítra sepsané artikule mají býti ve větším shromáždění stavů pod obojí čteny a korigovány, a že i někteří bratrští učitelé mají býti přizváni. I žádá, aby pán z Krajku se přičinil, by senioři nebyli proti tomu, ale ať se jim v tom propůjčí. Jest prý důležité, aby při této všeho závírce byli přítomni, a bylo-li by i co proti nám sepsáno, přítomností svou budou je moci z toho všeho sraziti.

I shromáždili se stavové pod obojí v pátek 13. května ke čtení nové konfesse a také páni bratrští povoláni jsou k slyšení té nové konfesse, při čemž vzkázáno i seniorům, aby přišli mezi ně. Také pán z Valdštejna a pan Kurcpach zvali seniory. B. Štefan po úradě s B. Kálefem, aby se nestalo nic všetečně, šel se poraditi k pánu z Žerotína a zastihnuv tam i pana Kavku, radil se s nimi. Než oba radili, že se jim to nehodí jíti mezi stavy na vzkazování některých, dokudž pro ně nepošlou ze společnosti. A tak senioři nešli, než Strejce a Izai jako členové komise. Z bratrských pánů se dostavili Diviš Slavata, i Jan z Žerotína,²⁾ když byl po druhé zdvořile pozván, Karel z Krajku, Jindřich³⁾ Vliňský, Ctibor Sluzský a M. z Bubna.⁴⁾ Mimo to zástup bratrských pánů a rytířů přes půl druhého sta na to očekával, jestliže by co nezjednali, aby o svobodu k službám božím u císaře jednali sami, avšak zatím přátelstvím strany pod obojí nechtěli pohrdnouti, dokudž by jim k tomu nedali příčiny. Tak se chystali Bratří pro všechny případy se vši rozhodností.⁵⁾

¹⁾ *Rozml.* ibid. Senioři Štefan a Kálef den před tím ve středu 11. května odjeli do Ml. Boleslavě, ale ve čtvrtek hned po kázání vrátili se do Prahy. Bratr. diar., *Sněmy* IV., 422.

²⁾ Br. diar., *Sněmy* IV., 423. Když pán z Žerotína na všeobecné pozvání Bratří nepřišel, stavové někteří poslali B. Strejce pro něho. Ale na takový vzkaz pán přijíti nechtěl. Protož pan Kavka poradil, aby B. Strejce se vrátil a řekl, že nedocházejí ku pánu, potkal se s panem Kavkou, a ten že ho přiměl, aby se vrátil a řekl, chtějí-li pána z Žerotína míti mezi sebou, že se mu vidí, aby pro něj někoho poslali. I poslali doktora Thadeáše Hájka ku pánu z Žerotína s žádostí, aby pán mezi ně přijíti ráčil. I šel, ač měl k císaři jeti a poselství spravovati.

³⁾ Sixt, *Sněmy* IV., 332 jmenuje Mikuláše.

⁴⁾ Kurzer Extract, *Sněmy* IV., 312, mluví o výboru Bratří ze 6 pánů a 6 rytířů, kteří žádali „zu denen sub utraque zugelassen zu werden“. *Rozmlouvání* mluví asi o 15 pánech z Bratří.

⁵⁾ Tenkrát asi se stalo, co vypravuje *Křištof Manlius* (fol. 17): „Vilím z Rožmberka, ... viděv je při sněmu tom jednoho času spolu radu nějakou držící, an jich mnohem větší houf, než kterých jiných, a to osob znamenitých, ta slova řekl: „Když sme prý nemohli udusiti jiskry, ovšem tak velikého ohně neuhasíme.“

Shromáždění patrně velmi četnému ze všech tří stavů pod obojí, i Bratří v to počítaje, členové komise¹⁾ předložili sepsané články, podobající, že dokonali práci sobě ode všeho sněmu poručenou, za čímž nezůstává jiného, než aby ty artikule podali císaři. „Aby pak nějakého odporu ve všem sněmě, páni a přátelé milí, potom mezi vámi a námi nebylo, umínili jsme ty artikule vám v známost uvést, abychom se jako za jednoho člověka snesli a potom před všechen sněm to přednésti i J. M. C. podati mohli.“ I byla čtena ta konfesse. Na to podáno na pány z Bratří, jak se jim líbí to sepsání, a mají-li při něm co opravit. Bratří radili se mezi sebou. A někteří počali se na některých věcech urážeti; ale dáno jim návěští, aby, což není přednějších a podstatnějších věcí, tím sebe ani jiných nekormoutili a naděje dobré o budoucím pokoji svou neprozřetelností nerušili. Takž se na tom snesli, aby, zanechajíc soudu o té konfessi, učinili na ně otázku, jestliže mají s nimi před J. M. C. předstoupiti, jak je chtějí opatřiti, aby při své konfessi a řádu zvyklém mohli býti zachováni. Pan Slavata jménem Bratří přednesl to celému shromáždění, dokládaje v dotazu, zda stavové o konfessi Bratrské před J. M. C. v předmluvě své chtějí učiniti zmínku anebo chtějí i ji podati vedle své konfesse. Když prý tomu Bratří vyrozumějí, chtějí rádi dáti odpověď stran konfesse sepsané, a pokudž možné (poněvadž v podstatných věcech nemnoho se jim býti zdá rozdílu) se snášeti přátelsky.

Tato odpověď překvapila stavy, kteří si poměr svůj k Bratřím přece jen v celku jinak představovali a na to kladli důraz, aby v žádosti své k císaři vystupovali jako strana jednotná, vědouce, že protivníci jejich nejlepší zbraň proti jich úsilí o svobodu by měli v jich nejednotnosti. Při tom však byli ochotni Bratřím ponechati jich zvláštní řád. Po vzájemné jich úradě odpověděl tudíž jich jménem nejvyšší pán sudí:²⁾ „Stavové nenadáli se takového promluvení, poněvadž Bratří v žádosti, kterou společně strany reformace církevní ve smyslu konfesse Augšpurské na J. M. C. vznášeli, spolu s ostatními stavy šli, ohlásivše se, že by prve řád měli a jiného nepotřebovali. Také jim není možné stran opatření Bratří co slibovati, poněvadž to J. M. C. zůstává. Sami ještě nic nemají, než v naději o to pracují. Však nebylo by to znamení žádného snešení, kdyby každá strana měla své konfesse podávati císaři.“ I žádal, aby Bratří, zanechajíc svého předsevzetí, „poněvadž konfesse jejich císaři dobře prve známa jest, spolu s nimi k této přistoupili, aby ta toliko jedna konfesse v Čechách byla a česká sloula, podle níž³⁾ by konsistoř obnovena byla a osobami hodnými tak dobře z kněží Bratří jako z oněch osazena.“ A ve smyslu těchto vývodů prohlásili se stavové

¹⁾ Rozmlouvání f. 336, 337. — Br. diar., *Sněmy IV.*, 423. — Sixt, *Sněmy IV.*, 332.

²⁾ Sixt, *Sněmy IV.*, 332. — *Rozmlouvání f. 337.* — Br. diar., *Sněmy IV.*, 423. — Kurzer Extract, *Sněmy IV.*, 312.

³⁾ Touto konfessi rozumějí stavové patrně Českou konfessi i s církevním řádem k ní připojeným.

ochotnými tento odstavec¹⁾ pojmuti do předmluvy k své konfessi:

„Dále pak, nejmilostivější císaři! pamatujíc na V. C. M. nejedno předložení, že bychom ne všickni, kteříž sme o Augšpurskou konfessi, jakožto učení v Čechách od drahně let hlásané, při V. M. C. stáli, jednostejně o ní smýšleli, toto poníženě za odpověď dáváme: poněvadž žádný kromě pánů a přátel našich z Jednoty bratrské, kteříž od starodávna pod obojí slouli a v pravdě sou s námi, k V. C. M. nepřistoupili, my šetříce sjednocení a křesťanské lásky, abychom žádnému z pouhého domnění o ničemž a nad to v svědomí neublížili, nepominuli sme v jich konfessi nahlédnouti, bylo-li by v ní co tak hmotného, ježto bychom se od ní odděliti museli; ale nenalezše v ní nic takového, což by s tímto naším vyznáním se děliti mohlo, nýbrž že oni jako i my též o všech předních hlavních a podstatných věcech k spasení smýšlejí, to sme poznali; a protož společně v té jednomyslnosti V. C. M. toto vyznání naše podáváme. A dále, poněvadž oni mezi sebou, jakž toho na díle někteří z nás povědomi sme, dobrý řád církevní mají, V. C. M. za to poníženě žádáme, že jich při tom jako i nás, což tak, jakž dotčeno, dobrého mají, zanechati ráčíte. A my potom, když konsistoř osazena podle dotčeného vyznání našeho a vypsání řádu bude, jestliže by toho co na odporu býti chtělo, na tom sme se snesli, že s jistým dovolením V. C. M. naše učitele z obou stran k tomu naříditi chceme, aby o to rozmluvení mezi sebou míti a ty věci, na kterýchž spasení nezáleží, jakž dotčeno, přátelsky porovnatí mohli.“

Stavové patrně chtěli před císařem státi s Bratřimi jednotni za jednou společnou konfessi Českou a společnou konsistoří, při čemž ponechávají, aby se Bratří přidrželi mimo to i své konfesse, souhlasící s Českou, i svých dobrých církevních řádů, pokud by i v tom jednou se vzájemně nedohodli.²⁾

Než formule ta Bratří neuspokojila. Jinak si představovali vzájemný poměr mezi novoutrakvisty a Jednotou. V prvé řadě jednalo se jim o to, aby Jednota ve svém dosavadním svérázném vývoji nerušeně pokračovala. Bratří se obávali, že stavové chtějí Bratří k své konfessi potáhnouti a tak Bratrskou konfessi umlčet, zatím jim sice řád vlastní nechati, ale jen až by konsistoř byla osazena — z části i Bratřimi —, pak i Bratří této konsistoři že by podřídili a úplně smísili s ostatní stranou. To však Bratří n jak nechtěli připustiti, usilující o to, aby byli ve své svéráznosti úplně volní. A tak v ten den mnoho bylo rozjitřeného jednání.³⁾ S t a -

¹⁾ Br. diar., *Sněmy IV.*, 423.

²⁾ R. 1609 uzákoněna vlastně tato formule po dohodě s Bratřimi, s tím rozdílem, že Bratří pak s ostatními ještě těsněji se spojili, své jméno zanechali a mlčky i svou konfessi.

³⁾ P. Kurcpach pozval k stolu Dra Hájka — asi rektora Dvorského — a s ním rozmlouval, že musí zjevná zmínka o Bratřích učiněna býti. *Rozmlouvání f. 337.*

v o v é pokládali Bratří za neústupné, a vytýkali, že by se srovnali snadně, kdyby nebylo správců bratrských, kteří bratrskými pány vládnou.¹⁾ Bratří pak vytýkali stavům neupřímnost. A tak se rozešli. Pan sudí položil jim hodinu, aby se sešli na zítří v sedm hodin ráno na malostranskou radnici.

23. Další jednání o formuli. (16. května.)

V sobotu 14. května²⁾ přišli někteří páni velmi časně po 6. hodině do malostranské radnice a pan Kurcpach a někteří jiní již s ostatními vyjednávali, aby se Bratřím vyšlo vstříc.³⁾ Pan sudí a jiní pak tuze odpírali, až hlučící před pokojem bylo slyšet. Pan Kurcpach nemohla nic obdržeti, vyšel ven hněviv a řekl svému kazateli Strejcovi německy: „Žel buď Pánu Bohu, žeť nic v tak slušné při obdržeti nemohu. Sejdětež na ten čas dolů k svým.“ Takž oznámil to B. Štefanovi a B. Kálefovi.

V tom šli páni bratrští k uložené 7. hodině nahoru. A v jich jménu promluvil k stavům p. Diviš Slavata: ⁴⁾ „Censores dogmatum býti nemíníme. Ač některé věci, kteréž včera čteny byly, uši naše poobrazily, však ne v věcech podstatných, ale v těch, kteréž potom snadně k nápravě, ač bylo-li by potřeba, přijíti by mohly. A protož potupovati toho nemíníme, což tu od V. Mtí. dobrým úmyslem napsáno, ani tou příčinou od V. Mtí. se oddělovati, že my konfessí svou máme a při ní státi míníme. Nýbrž jakž prve takž i nyní napomáhati chceme v naději, že také žádost naši naplniti ráčíte, nás mlčením neopomíjejíce, ale v předmluvě o nás a konfessí naší svědectví vydati ráčíte, zanechávajíce nás při věcech našich. Nestalo-li by se toho, již bychom musili sami o své věci při J. M. C. jednati.“

Řeč p. Slavatova učinila dobrý dojem, ale přes to stavové rozmlouvajíce,⁵⁾ „nic spolu trefiti nemohli“. Z návozu Dra. Hájk a⁶⁾ ponukli páni volenci pány bratrské, aby správce své povolali, že oni jim snad zase ukazovati budou moci, což by sloužilo k dobrému; a zejména ⁷⁾

¹⁾ Zvláště p. Karel z Biberštejna to kněžím bratrským vytýkal. P. Karel z Krajku mu odpíral. Místři zase mluvili, že Bratří musí svých pokoutních shromáždění a sněmů zanechat. Br. diar., *Sněmy* 423.

²⁾ *Rozmlouvání* f. 337.

³⁾ Pan Kurcpach prý se svým kazatelem sepsal formuli snešení, jak by se to podle přání Bratří státi mělo, a spolu s pánem z Valdštejna uvedl to v známost i ostatním pánům. *Rozmlouvání* 337. Patrně chtěli oba tito páni Bratřím vyjít vstříc co nejvíce, pokud by zevní jednota zjednána mohla býti. Ale ovšem o tu usilovali i oni. Viz str. 165.

⁴⁾ Br. diar., *Sněmy* IV., 424.

⁵⁾ *Rozmlouvání* f. 337.

⁶⁾ Snad rektor Matěj Dvorský z Hájků? Srv. 156, 4.

⁷⁾ Br. diar., *Sněmy* IV., 424, 425.

jmenovali B. Štefana, že žádají, aby byl přítomen. I poslali p. Václava Rodovského, p. Křištofa Kapouna a p. Jindřicha Březenského pro B. Štefana, a ten, rozmluviv o to s Br. Kálefem, šel mezi ně. Strejček a Izai byli již ve shromáždění. Když pak senior Štefan s pány z Bratří byl do radné světnice povolán a uveden, všichni stojíce, obrátili se k Bratřím, a pan sudí ujal se slova. Podotknuv,¹⁾ že Bratrská konfesse, ač Bratří zmínku činí o její dávnosti, a že mnohým králům byla podávána, přece nebyla od žádného krále stvrzena, poukázal na to, že stavové mají královské povolení k tomuto spisování a nemají pochybnosti, že bude stvrzeno. I žádal Bratří, aby zanechajíce hloubání mnohého, přijali novou formuli, již stavové připravili, neboť „ví Bůh, nejsme žádostivi jiného než lásky, pokoje a svornosti křesťanské.“ I podal formuli tu napsanou panu Slavatovi, řka: „Pro Pána Boha, milí páni, neračte se od nás dělit.“

Bratří vyžádavše si, aby se mohli o věci uraditi, odešli do druhého pokoje.²⁾ Formulě ta pak zněla: „Také, nejmilostivější císaři! kdež jsme položeni byli, jako bychom ne všickni u víře se snášeli, a zvláště páni a přátelé naši, kteří z Jednoty bratrské se jmenují, že by se s námi snášeti neměli a jakoby toliko na oko a pro očistu spolu s námi před V. C. M. předstoupili: i se vši poddanou ponížeností V. C. M. oznamujeme, že ač oni předložili konfessí svou, však ve všech artikulech v tomto naší víry vyznání spolu s námi jednomyslně se snesli, a společně V. C. M. je teď podáváme. A co se ceremonií a řádů církevních dotýče, když nám od V. C. M. konsistoř dopřína a ta náležitě, opatrně řízena bude, jakž z toho spisu našeho, kterýž V. C. M. při tomto víry naší vyznání podáváme, tomu porozuměti moci ráčíte, tu se také ve všem k zvláštnímu V. C. M. oblíbení a s jistým V. C. M. svědomím a milostivým povolením též srovnati chceme a bohda srovnáme, nikam od pravidla slova božího a tohoto vyznání víry naší se neuchylujíce.“

Stavové u vědomí, že zevní jednota obou stran je podmínkou úspěchu, trvají opět na tom, aby všichni stavové pod obojí i s Bratřimi stáli jednomyslně za Českou konfessí a konsistoří společně osazenou, při čemž do konečného srovnání v budoucnosti Bratřím ponechávají vlastní řády a vedle České konfesse i zvláštní jich konfessi, poněvadž souhlasí s Českou.

¹⁾ Sixt, *Sněmy* IV., 332.

²⁾ Br. diar., *Sněmy* IV., 425. Strejček líčí živě celý průběh takto (*Rozmlouvání* f. 337): „A tu spolu rozmlouvali, vstupovali i vystupovali, až se potom v druhé světnici naproti nim posadili, a na čem se kdy uradili, jedni k druhým posílali a oznamovali. Avšak vždy nic k cíli přivést nemohli, neb páni volenci na krátce k tomu přivést chtěli, aby se Bratří s svými věcmi umlčeli, barvu tomu dávajíc, že by to J. M. C. příjemné nebylo, kdyby mezi nimi jakou dvojítoť spatřil.“ Bratří zase ukazovali, „co se stalo v Polště, Sasích, kdež víc než jedna konfessí jest, avšak to sjednocení jich křesťanskému na překážku není. Item na rozdílných sektách mnišských, avšak je vrchnost trpí, proč by to i tuto nebylo.“

